

บทที่ 4

รายงานและสรุปผลการศึกษา

ดังกล่าวมาในบทที่แล้วว่าภาพยนตร์ของคุโรซาวาทุกเรื่องมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่มนุษย์ เขาเห็นว่าไม่ว่าโลกภายนอก หรือสถานการณ์แวดล้อมจะต่างกันเพียงใด ยุคสมัยจะต่างกันอย่างไร แต่เนื้อแท้ของมนุษย์ไม่เคยเปลี่ยน ภาพยนตร์ทุกเรื่องจึงสะท้อนภาพอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ทั้งสิ้น

การวิเคราะห์มนุษย์ในภาพยนตร์ของอาคิระ คุโรซาวา จะพิจารณาตามแนวคิดเรื่องมนุษย์ ดังปรากฏในหัวข้อต่อไปนี้

1. มนุษย์คืออะไร
2. มนุษย์เป็นอย่างไร
3. มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร

4.1 มนุษย์คืออะไร: ว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์

ในการศึกษามนุษย์ในเชิงปรัชญา คำถามในประเด็น มนุษย์คืออะไร คือการตอบคำถามว่าอะไรคือธรรมชาติหรือแก่นแท้ของมนุษย์

แนวคิดในการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ในเชิงปรัชญาจะแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายนักคิดแนวสารัตถะนิยม (Essentialist) และนักคิดพวกที่ปฏิเสธสารัตถะนิยม (Non-essentialist)

ฝ่ายสารัตถะนิยมจะมองมนุษย์ในแง่ขององค์ประกอบ และเชื่อว่ามนุษย์มี "ตัวตน" (Self) ที่เป็นสิ่งแน่นอนตายตัว นักปรัชญาฝ่ายสารัตถะนิยมจึงมักให้ความหมายในแง่ของนิยามไว้ด้วย เช่นนักปรัชญาจิตนิยมมีความเห็นว่า มนุษย์ประกอบไปด้วยกายกับจิต และเชื่อว่า ตัวตนอันแท้จริงของมนุษย์คือวิญญาณไม่ใช่ร่างกาย ฉะนั้น จิตจึงสำคัญกว่ากาย เพราะเป็นตัวรับรู้สิ่งต่างๆ เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส รวมทั้งเป็นตัวความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ต่างๆ วิญญาณเป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายเคลื่อนไหว ถ้าไม่มีวิญญาณเป็นตัวริเริ่ม ร่างกายก็จะไม่เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงใดๆ วิญญาณมีความเป็น

อมตะ และเป็นอิสระจากร่างกาย จะไม่สูญสลายไปพร้อมกับร่างกาย สภาพที่แท้จริงของมนุษย์ก็คือ วิญญาณ จิตนิยมจึงมีทฤษฎีว่า มนุษย์คือวิญญาณ (วิทช์ วิสทเวสช์, 2536)

นักปรัชญาฝ่ายสัจจะนิยม โดยมากมักเป็นตัวแทนแนวคิดแบบเก่า (Traditional View) ที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นบางสิ่งที่แน่นอนตายตัว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เชื่อในอมตภาพของวิญญาณ และเชื่อว่ามนุษย์มีตัวตน เช่น เพลโต ที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล เนื่องจากสามารถคิด และจิตสำนึกที่เป็นผู้คิด และเดส์การ์ต ผู้เชื่อว่าความจริงแท้ของมนุษย์คือตัวตน เพราะ “ฉัน” คิด “ฉัน” จึงมีอยู่

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเช่นนี้ นักปรัชญาในสมัยหลังเริ่มมีความคิดขัดแย้ง แยกเป็นสามทฤษฎี ทฤษฎีแรก คือ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เชื่อว่าหลังจากตายแล้ว วิญญาณมนุษย์ยังเป็นอมตะ ทฤษฎีที่สอง คือ แนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้มีธรรมชาติที่ตายตัว มนุษย์สามารถสร้างสรรค์ความหมายของตัวเองขึ้นมาได้ และไม่จำเป็นต้องเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลเสมอไป แนวคิดนี้เป็นของนักคิดอรรถิภาวนิยม ซึ่งประกาศว่า มนุษย์สามารถเป็นอะไรก็ได้ที่มนุษย์ต้องการจะสร้างให้ตัวเองเป็น ทฤษฎีที่สาม พบในปรัชญาและศาสนาตะวันออกหลายสำนัก ซึ่งนอกจากจะเชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้มีธรรมชาติที่แน่นอนตายตัวแล้ว ยังเชื่อว่าไม่มีตัวตน (No self) อีกด้วย

เราสามารถเปรียบเทียบแนวคิดทั้งสองฝ่ายได้ดังนี้

Essentialist	Non-essentialist
1. เชื่อว่ามีตัวตน	1. เชื่อว่าไม่มีตัวตน
2. มนุษย์เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว	2. มนุษย์ไม่มีธรรมชาติที่แน่นอนตายตัว
3. มนุษย์มีความหมายติดตัวมาแล้ว	3. มนุษย์ต้องสร้างความหมายของตัวเองขึ้นมาใหม่

การวิเคราะห์หาคำตอบประเด็นนี้ในภาพยนตร์ของคุโรซาวา ต้องดูว่า มนุษย์ถูกนำเสนอออกมาอย่างไร จากภาพยนตร์ทั้ง 30 เรื่อง มนุษย์จะถูกนำเสนอในแง่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น นั่นคือ มนุษย์ไม่ได้มีอยู่อย่างลอยๆ แต่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับโลก กับสังคม กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับตัวเองแล้ว จึงควรให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สังคม และเพื่อนมนุษย์ด้วย ดังนี้

มนุษย์กับโลก โลกในที่นี้หมายถึงโลกธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศ แม่น้ำ ลม ฝน สิ่งมีชีวิตอื่นๆ นอกจากมนุษย์ แต่ละอย่างต่างก็เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของ

ธรรมชาติ ไม่ได้ยิ่งใหญ่หรือสำคัญกว่าธรรมชาติเลย การที่ภาพยนตร์ของคุโรซาวามักจะเน้นที่การแสดงถึงภาวะของมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ได้หมายความว่าละเลยความสำคัญของธรรมชาติภายนอกที่มีต่อมนุษย์ เราจะเห็นว่า คุโรซาวามักจะนำองค์ประกอบของธรรมชาติมาใช้เสมอในภาพยนตร์ของเขา (บุญรักษ์, 2531) โดยมีจุดประสงค์หลายประการ ขึ้นอยู่กับเป็นวัตถุประสงค์ในการให้ความหมายบางอย่าง เช่น ฝน หิมะ ดวงอาทิตย์ เพื่อแสดงถึงการเปลี่ยนไปของฤดูกาล บางที่ธรรมชาติในภาพยนตร์มีลักษณะคุกคาม และบางครั้งก็สะท้อนถึงภาวะทางจิตใจของมนุษย์ไปพร้อมๆ กัน ยกตัวอย่างเช่น เรื่อง Ikiru และ Madadayo ฤดูกาลต่างๆ ในภาพยนตร์บ่งบอกถึงความเป็นไปภายในของตัวละครเอก พัฒนาการของตัวละครเอก และบอกถึงการเปลี่ยนไปของวันเวลาด้วยเช่นกัน ฤดูกาลที่ผ่านมามีความรุ่งเรืองและความตกต่ำในชีวิต และบางครั้งก็สะท้อนจิตใจของตัวละครด้วยว่ามีความรู้สึกอย่างไร นอกจากนี้ ธรรมชาติยังถูกใช้เพื่อเป็นบททดสอบมนุษย์ว่าเขาจะเอาชนะธรรมชาติได้หรือไม่ เช่น นักสำรวจในเรื่อง Dream (1990) หากพายแพ่แก่ปีศาจพายุหิมะ ก็อาจนำพาทั้งคณะมาพบจุดจบ ณ จุดที่ห่างจากที่ตั้งแคมป์เพียงนิดเดียว ในกรณีธรรมชาติถูกใช้เพื่อสื่อถึงการเอาชนะตัวเองของมนุษย์ ส่วนใน Derzu Uzala (1985) จะเห็นว่าแม้จะใช้ธรรมชาติเป็นบททดสอบ แต่ก็แฝงไปด้วยท่าทีที่ร่ำมเกรงต่อความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ และยังสำนึกในบุญคุณต่อธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ ในฉากที่เดอร์ซุกับนักสำรวจหลงทาง ทั้งเจอพายุใหญ่ แต่ด้วยความชาญฉลาดจากการดำรงชีพอยู่กับธรรมชาติ ทั้งสองตัดหญ้าที่ขึ้นอยู่บริเวณนั้นมาสูมตัวเป็นกองใหญ่ จึงรอดชีวิตมาได้

ภาพยนตร์ของคุโรซาวา มักแสดงให้เห็นว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ธรรมชาติเกื้อกูลมนุษย์ มนุษย์เกื้อกูลธรรมชาติ เมื่อใดที่ทั้งสองฝ่ายรุกรานกันก็จะทำให้เกิดปัญหา ธรรมชาติอาจโหดร้ายกับมนุษย์ได้ จนทำให้มนุษย์ถึงกาลวิบัติ เช่น หากเกิดภัยธรรมชาติ เช่น ไฟไหม้ แผ่นดินไหว พายุ ธรรมชาตินั้นยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ เพราะทุกคนไม่ว่าดีหรือเลว ก็รับความวิบัติจากธรรมชาติได้เท่ากัน มนุษย์อาจต่อสู้กับมนุษย์ด้วยกันได้โดยใช้ความดี มนุษย์อาจได้รับสิ่งที่ตัวเองปรารถนา หากมีความพยายามเพียงพอ มนุษย์อาจพัฒนาตนเองให้ถึงจุดสูงสุด เป็นยอดคน ประสบความสำเร็จ บรรลุธรรม แต่ไม่มีใครเอาชนะธรรมชาติได้ ไม่ว่าคนดีหรือเลว ต่างก็ไม่พ้นจากภัยสงคราม (ถ้าสงครามเกิดขึ้น) และแผ่นดินไหว (ถ้ามีแผ่นดินไหว)

แต่การกระทำของมนุษย์ก็อาจทำอันตรายต่อธรรมชาติ เมื่อใดที่ธรรมชาติไม่สมดุล มนุษย์ก็จะเดือดร้อน ดังที่เห็นชัดเจนจากเรื่อง Derzu Uzala เมื่อป่าหมดไป สัตว์ก็หมด คนกับธรรมชาติที่กลมเกลียวกัน (Derzu Uzala เป็นสัญลักษณ์) ก็จะแปลกหน้าต่อกัน (คนในเมืองอยู่ร่วมกับธรรมชาติไม่ได้

ธรรมชาติอยู่ร่วมกับ มนุษย์ไม่ได้) หรือในภาพยนตร์เรื่อง Dreams ตอน ปีกาจอกรวด ที่นักเดินทางผู้หนึ่งเดินทางไปถึงดินแดนประหลาด และพบอมมนุษย์คร่ำครวญอยู่รอบๆ สระน้ำกรด และต่อมาพบว่า ปีกาจอมนุษย์ เหล่านั้นแท้จริงก็คือมนุษย์ สระน้ำกรด ดินแห้งแล้ง และสภาพที่แปรปรวนที่พบเห็น ก็เนื่องมาจากอิทธิฤทธิ์ของอาวุธนิวเคลียร์ที่เป็นฝีมือของมนุษย์นั่นเอง

ในกรณีนี้เป็นการแสดงว่า หลายครั้งมนุษย์ก็คุกคามธรรมชาติ จนเป็นปฏิกิริยาแห่งหายนะที่มีต่อมนุษย์เอง เรื่องนี้ใน Dream ตอน ภูเขาไฟสีแดง ในฉากหนึ่งที่นักธุรกิจผู้มีส่วนต่อการระเบิดของโรงงานนิวเคลียร์ในเรื่อง อธิบายถึงภัยอันตรายจากกัมมันตภาพรังสี แสดงนัยเสียดสีอย่างเจ็บปวดว่า ควันหรือหมอกที่เราเห็นเป็นสีๆ นั้นไม่ใช่หมอกควัน แต่เป็นสารกัมมันตภาพรังสีต่างชนิดกัน และ “มนุษย์โง่มากที่ย้อมสีลงไปนั้นด้วย เพียงเพื่อจะได้รู้ว่า ตัวเองกำลังจะตายด้วยสารรังสีชนิดใด” สุดท้ายนักธุรกิจคนนี้จะโดดทะเลตายตามคนอื่น เพราะดีกว่า “อยู่รอวันตาย” ทั้งที่รู้ว่าจะต้องตายเพราะอะไรเป็นไหนๆ ภาพสุดท้ายที่เราเห็นในภาพยนตร์ตอนนี้คือ ชายคนสุดท้ายที่เหลืออยู่พยายามใช้เสื้อผัดไล่หมอกสีแดงหนาที่ลอยปะทะเพื่อปกป้องตัวเองกับหญิงแม่ลูกอ่อน 2 คนอย่างไร้ความหวัง

แต่ในที่สุด คุโรซาวาก็แสดงให้เห็นว่า ที่สุดแล้ว ธรรมชาติก็เป็นความหวังสุดท้ายของมนุษย์ ถ้าเพียงแต่เราจะตระหนักและรักษาไว้ ในตอนสุดท้ายของ Dream เมื่อนักเดินทางไปถึงยัง หมู่บ้านกังหันน้ำ ที่ผู้คนยังดำรงชีวิตอยู่ใกล้ขีดธรรมชาติ และวิถีชีวิตดำเนินไปอย่างเรียบง่าย แม้กระทั่งพิธีศพยังเฉลิมฉลองกัน อันเป็นความหมายถึงการยอมรับในธรรมชาติ และมองซึ่งว่า ความตายก็เป็นธรรมชาติหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะความเชื่อเดิมของชาวญี่ปุ่น ที่เห็นการตายเป็นเรื่องธรรมดา

มนุษย์กับสังคม แม้จะเห็นมนุษย์เป็นปัจเจกชน แต่ภาพยนตร์ของคุโรซาวาไม่เคยแสดงให้เห็นถึงคนที่อยู่ได้ด้วยลำพังตัวคนเดียว แต่แสดงให้เห็นถึงในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมเสมอ โดยที่มนุษย์ควรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฟังฟังกัน ยอดคนในภาพยนตร์ของคุโรซาวาไม่มีเรื่องใดที่ปลีกตัวไปจากการเป็นสมาชิกของสังคม ไม่ว่าสังคมจะเลวร้ายเพียงไร คุณหมอซึเมะ (Drunken Angel, 1948) อุทิศตนให้กับการช่วยเหลือรักษาผู้ป่วยในชุมชนแออัดกลางกรุงโตเกียว วาตานาเบ้ (Ikiru, 1952) แม้จะโดดเดี่ยว และรู้ว่าต้องตายไปตามลำพังคนเดียว แต่ก่อนตายก็มุ่งมั่นที่จะสร้างสนามเด็กเล่นในย่านที่ตนอยู่ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น ซามูไรทั้งเจ็ด (Seven Samurai, 1954) เพราะตงงาน จึงต้องทำงานในการเป็นผู้คุ้มครองบ้าง รับจ้างปราบขโมยบ้าง แต่เมื่อรับปากคุ้มครองชาวนาให้พ้นภัยจากโจร ก็เป็นเพราะคุณธรรม และต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ใช่ทำเพื่อเงินเป็นหลัก ซันจูโร่ (Sanjuro, 1962) ซามูไรพเนจร แม้จะเร่ร่อนไปอย่างไร้จุดหมาย แต่ก็ยังต้องมุ่งหน้าเข้าเมืองเพื่อ

หาเงิน ด้วยการรับจ้างเป็นบอดีการ์ดหรือผู้พิทักษ์ แต่เมื่อเห็นคนเดือดร้อน ก็อดไม่ได้ที่จะเลิกนำพาต่อทรัพย์สินเงินทอง ยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้อ่อนแอกว่าตามวิสัยของชาмуไรที่ดี

อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ไม่ได้แสดงภาพตามที่กล่าวมานี้ เพียงเพื่อที่จะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม สิ่งสำคัญอยู่ตรงที่จะบอกว่า มนุษย์ควรใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไรต่างหาก ซึ่งจะได้วิเคราะห์ภายหลังในประเด็นนี้

มนุษย์กับมนุษย์ ภาพยนตร์ของคุโรซาวานอกจากจะแสดงภาพของปัจเจกชนที่มีชีวิตอยู่ และการใช้ชีวิตของมนุษย์แต่ละคน ท่ามกลางสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งเสนอแนวทางที่แนะนำว่ามนุษย์ควรจะปฏิบัติต่อตนเองอย่างไร (ค้นหาและพัฒนาตัวเอง) ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน การที่มนุษย์กับมนุษย์อยู่ร่วมกันก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลร้าย ผลดีคือการพึ่งพิงกัน ช่วยเหลือกัน ส่วนผลร้ายคือการเกิดความขัดแย้งในความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดผลต่อทั้งในระดับคนต่อคน คนต่อสังคมวงเล็กไปจนถึงสังคมวงกว้าง ระดับชาติ ประเทศ นานาชาติ สากล

การลักพาตัวลูกชายของกอนโด (แม้ต่อมาอาจจะกลายเป็นลูกชายคนชัชรต) เริ่มจากความขัดแย้ง (Conflict) ส่วนตัวที่เกิดขึ้นในใจของใครคนหนึ่งก็ว่าได้ แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วกระทบกับความสัมพันธ์หลายระดับ ตั้งแต่ผู้เกี่ยวข้องมากมาย แล้วถึงความขัดแย้งของคนต่างชนชั้น สะท้อนปัญหาสังคมไปจนถึงศีลธรรม สารสำคัญอย่างหนึ่งในภาพยนตร์จึงพูดถึงมนุษย์ว่าควรปฏิบัติตัวเองต่อมนุษย์อย่างไร

จากภาพยนตร์ของคุโรซาวา เราสามารถเห็นได้ว่า แต่ละเรื่องแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะเข้าใจมนุษย์ ทั้งด้วยวิธีกล่าวถึงโดยตรง เช่น คำพูดของพระใน Rashomon (1950) “ทำไมมนุษย์ถึงเป็นเช่นนั้น ไม่เข้าใจเลยจริงๆ ” และกล่าวถึงโดยใช้กลวิธีเล่าเรื่องแบบภาพยนตร์ เช่นในภาพยนตร์เรื่อง High and Low (1949) Stray Dog (1963) โดยการใช้วิธีแบบภาพยนตร์แนวตื่นเต้นระทึกขวัญซึ่งปกติจะสร้างความอยากรู้อยากเห็นให้คนดู แล้วเฉลยปมสำคัญของเรื่องตอนจบ รายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ จะค่อยๆ ถ่ายทอดให้คนดูเพื่อกระตุ้นความอยากรู้ แต่ในภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนี้ สิ่งที่เรื่องค่อยๆ บอกกับคนดู มิใช่เพียงปมเงื่อนไขสำคัญของเรื่องเท่านั้น แต่ละรายละเอียดที่เสนอจะค่อยๆ เผยความเป็นไปของตัวละครและในขณะเดียวกันก็เผยให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ นายตำรวจหนุ่มใน Stray Dog ระหว่างตามสืบหวัชไมยที่ตกเขาเป็นของตัวเองไป ค่อยๆ รู้จักหวัชไมยคนนี้ดีขึ้น จนคนดูรู้สึกได้ถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างคนทั้งสอง ตั้งแต่ภูมิหลังคล้ายกัน ลักษณะนิสัย และสุดท้าย พบว่า

เหตุผลที่ทำให้หวัหโมยคนนี้ต้องขโมยปืนของตำรวจก็เป็นเหตุผลที่น่าเห็นใจและสมเหตุสมผล และระหว่างที่ทีมตำรวจสืบหาใจเรียกค่าไถ่ที่ลักพาตัวเด็กไป ใน High and Low ภาพยนตร์ก็เฉลยตัวผู้ทำผิด พร้อมทั้งแนะนำให้เรารู้จักกับใจเรียกค่าไถ่ทั้งภูมิหลังและหน้าที่การงานในปัจจุบันที่ดูแล้วไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นคนที่ประกอบคดีเช่นนี้ได้ เนื่องจากใจคนนั้นยากหยั่งถึง เราจึงต้องพิศวงงงงวยกับความจริงที่พบ และสงสัยถึงเหตุผลในการประกอบคดีนั้น มากกว่าที่จะสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดตามที่ควรจะเป็นในภาพยนตร์แนวตื่นเต้นระทึกขวัญโดยทั่วไป

นอกจากนั้นภาพยนตร์ของคุโรซาวา ยังตรวจสอบสภาพจิตใจภายในของมนุษย์ เช่น ความวิตกกังวล ความกลัว ความสิ้นหวัง ความโดดเดี่ยว ความรู้สึกผิด และความหวัง แสดงถึงทั้งด้านดี-ด้านเลว ด้านมืด-ด้านสว่าง และด้านอ่อนแอ-ด้านความเข้มแข็ง เรียกว่าสำรวจไปหมดทุกภาวะจิตใจ และค้นหาความเป็นไปได้ว่า ภายในสถานการณ์แวดล้อมที่เหมือนกัน คนเราจะดีได้แค่ไหน คนเราจะเลวได้แค่ไหน

เราสามารถวิเคราะห์ลักษณะของมนุษย์ในภาพยนตร์ของคุโรซาวาได้จากลักษณะการสร้างตัวละคร ซึ่งแต่ละแบบแสดงถึงคนประเภทต่างๆ ในสังคม และในขณะเดียวกันก็สะท้อนธรรมชาติต่าง-กันของมนุษย์ เช่น คนโกหก คนระแวง คนดี คนเลว คนเข้มแข็ง คนอ่อนแอ โดยใช้ตัวละครต่างๆ เป็นตัวแทนเพื่อสื่อธรรมชาติเหล่านั้นออกมาให้เห็นเด่นชัด

ตัวละครในภาพยนตร์ของคุโรซาวาแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม

ก. ตัวละครที่สะท้อนภาพด้านมืดของมนุษย์ มักเป็นตัวละครที่ไม่มีพัฒนาการของบุคลิก (Flat Character)

ข. ตัวละครที่เป็นกลางๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม มีพัฒนาการ (Rounded Character)

ค. ตัวละครที่สะท้อนภาพดีของมนุษย์ เป็นตัวละครที่ไม่มีพัฒนาการเช่นกัน เป็นคนดีเสมอ ไม่หวั่นไหวต่อสภาวะรอบข้าง

ตัวละครประเภท ก. มีไม่มากนัก และอยู่ในภาพยนตร์ในฐานะสัญลักษณ์แทนความไม่ดีทั้งปวงของโลกมนุษย์ อาจจะเป็นคนหรือสภาวะ หรือเป็นฉาก (Setting) ตัวละครประเภท ข. และ ค. ต่างหากที่สำคัญต่อเรื่องมากกว่า และมีส่วนพูดถึงแนวคิดหลัก (Theme) ของเรื่องโดยตรง ตัวละครประเภท ค. บางทีก็อาจมาในรูปสัญลักษณ์หรือฉากเช่นกัน เช่น เทวดา ต้นไม้ ท้องฟ้า ดวงอาทิตย์ เป็นต้น

ตัวละครเอกในภาพยนตร์ของคุโรซาวาส่วนใหญ่ เป็นตัวละครประเภท ข. จะถูกสร้างให้อยู่ในสถานะก้ำกึ่งกับอีก 2 ประเภท คือเป็นกลางๆ มีทั้งคุณสมบัติและบุคลิกที่ทั้งดีและไม่ดีอยู่ในตัว มีพัฒนาการไปในทางดีหรือไม่ดีได้ทุกเมื่อ แต่ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีก็อาจทำ ชั่วได้ เช่น ชวนา สองคนใน The Hidden Fortress แม้ระหว่างทุกขียากจะให้คำมั่นสัญญาว่าจะเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันและไม่ทิ้งกัน แต่เมื่อมีทองอยู่ตรงหน้าก็พร้อมที่จะทะเลาะแก่งแย่งกัน ขณะเดียวกัน ตัวละครในประเภท ข. ก็แสดงถึงศักยภาพในการก้าวพ้นหลุมปลักแห่งความชั่วร้ายโดยใช้จิตใจด้านดีงาม เช่น คนตัดฟันในเรื่อง Rashomon ในตอนท้ายตัดสินใจอุปการะเด็กทารกที่ถูกนำมาทิ้งไว้

มิใช่แต่ตัวละครเอก (Protagonist) เท่านั้น แต่ตัวร้าย หรือตัวโกง (Antagonist) ในบางเรื่องก็เป็นตัวละครประเภทเดียวกัน คุโรซาวาใส่ใจต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเอก-ตัวร้าย (Protagonist - Antagonist) เราจะเห็นว่า ตัวร้ายในภาพยนตร์ของคุโรซาวามักจะมีลักษณะที่เรียกว่า เป็น ตัวละครแบบรอบด้าน (Rounded Character) คือมีลักษณะที่ซับซ้อน ไม่ดีสมบูรณ์แบบ หรือร้ายสมบูรณ์แบบ และให้ความสนใจต่อบุคลิกของตัวร้ายเหมือนเป็นอีกด้านหนึ่งของตัวเอก หรือมีคุณสมบัติภายในเหมือนกัน (Identicle) ซึ่งแสดงให้เห็นความธรรมดาของมนุษย์ที่ไม่ได้มีใครดีหรือเลวอย่างสมบูรณ์แบบ (เช่นตัวร้ายใน Sanshiro Sugata (1943) และ Hige and Low (1963))

นั่นคือ คุโรซาวาต้องการแสดงให้เห็นว่า ภายใต้สภาวะแวดล้อมแบบเดียวกัน แต่คนสามารถถูกผลักดันให้เป็นไปในทางดีหรือร้ายก็ได้

จากการวิเคราะห์ตัวละครข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์มีสภาวะเป็นกลางๆ สามารถเปลี่ยนไปในทางดีหรือทางเลวร้ายก็ได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะถูกนำเสนอผ่านเรื่องราว (Story) หรือสถานการณ์ที่วางไว้ในเรื่อง ซึ่งจะนำมาใช้นำมาทดสอบ หรือทดลองดูว่า คน (ตัวเอกในเรื่อง) จะทำอย่างไร จะแก้ปัญหาอย่างไร ในสถานการณ์นั้นๆ จุดเน้น (Focus) ในเรื่องจะอยู่ที่การหาคำตอบของบุคคล หรือตัวเอกในเรื่อง นั่นคือ กล่าวถึงการเรียนรู้ของตัวเอกเพื่อค้นหาความหมายในการมีชีวิตอยู่ กล่าวถึงการตระหนักรู้ตนเองของมนุษย์ (Richie, 1965)

เรามักจะถูกแนะนำให้รู้จักกับตัวละครเอก พร้อมกับสถานการณ์ว่าอยู่ในสภาวะใด สังคมแบบใด มีสภาวะทางจิตวิทยาแบบใด พร้อมกับวางสถานการณ์กระตุ้นเตือนให้ตัวเอกตระหนักถึงความสำคัญของการมีชีวิตอยู่ และเริ่มต้นค้นหาตัวเอง ภาพยนตร์ของคุโรซาวาจึงไม่ได้กล่าวถึงการเป็นไปของมนุษย์ส่วนใหญ่ ว่าควรจะเป็นอย่างไร แต่ให้เริ่มที่ตัวเอง หรือกล่าวถึงการมีชีวิตอยู่ การเรียนรู้ส่วนตัว และการใช้ชีวิตของมนุษย์แต่ละคน เนื้อหาของภาพยนตร์ส่วนใหญ่เน้นคือให้เราตระหนักว่า มนุษย์

แต่แต่ละคนมีความสำคัญ คนเรามีชีวิต มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และสามารถสร้างความหมาย และคุณค่าให้กับตัวเองได้

หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ของสาร์ตตะนิยม และฝ่ายปฏิเสธ สาร์ตตะนิยมที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่า คูโรซาวามีท่าทีแบบฝ่ายปฏิเสธสาร์ตตะนิยม เนื่องจากเขาเพียงเสนอภาพของมนุษย์ “ดังที่เป็นอยู่” โดยไม่ตัดสิน มนุษย์สามารถพัฒนาไปในทางดีหรือเลวก็ได้ นั่นแสดงว่าธรรมชาติของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัว นอกจากนี้ ภาพยนตร์ของคูโรซาวายังพูดถึง ความสำคัญของการค้นพบความหมายและคุณค่าของตัวเอง ด้วยท่าทีที่คล้ายกับแนวคิดอัตถิภาวะนิยม นั่นคือมนุษย์แต่ละคนสามารถมี “ความหมายที่ตัวเองสร้างขึ้นเองได้”

สามารถเปรียบเทียบแนวคิดของฝ่ายปฏิเสธสาร์ตตะนิยม กับคูโรซาวาได้ดังนี้

Non-essentialist	คูโรซาวา
1. เชื่อว่าไม่มีตัวตน	1. ตัวตนเป็นเพียงมายา
2. ธรรมชาติของมนุษย์ไม่แน่นอนตายตัว	2. มนุษย์มีสถานะเป็นกลางๆ เปลี่ยนแปลงได้
3. มนุษย์สามารถสร้างความหมายให้ตัวเองได้	3. มนุษย์ต้องค้นหาคุณค่าและความหมายในการดำรงอยู่ของตัวเอง

คูโรซาวาไม่ได้นิยามมนุษย์ไว้โดยตรง เขาจึงมีท่าทีแบบฝ่ายปฏิเสธสาร์ตตะนิยม ที่ไม่นิยมให้ความหมายตายตัวต่อมนุษย์ อย่างไรก็ตามเราก็พอจะตอบได้ หากประมวลเอาจากความหมายในภาพยนตร์ที่เน้นให้เห็นความสำคัญของปัจเจกชน จึงสามารถตอบได้ว่า **มนุษย์คือความจริงที่เป็นอัตวิสัย (Subjective Truth)** คือเป็นจริงในตัวเองและรับรู้ด้วยตัวเอง หรือกล่าวอย่างสั้นๆ ได้ว่า **มนุษย์คือตัวเอง** นั่นคือ ความหมายในตัวของมนุษย์นั้นเป็นอัตวิสัย เป็นสิ่งที่คนแต่ละคนต้องแสวงหาด้วยตัวเอง ดังนั้นเราจึงเห็นว่า ในภาพยนตร์มนุษย์ที่ค้นพบความหมายในการมีชีวิตอยู่ของตัวเอง จะค้นพบเมื่อถึงจุดที่เลิกผูกความหมายไว้กับคนอื่น หรือสิ่งอื่น วาตานาเบ้ ใน Ikiru เมื่อเลิกผูกตัวเองไว้กับลูกชายแล้ว จึงเริ่มแสวงหาความหมายของตัวเอง ครั้นเขาเห็นว่าพนักงานหญิงมีความสุขจากการทำงานที่โรงงานผลิตของเล่นเด็ก จึงพยายามค้นหาว่าอะไรคือความสุข แต่ตอนแรกไม่เข้าใจ เพราะนั่นไม่ใช่ความสุขในความหมายของตัวเอง ส่นทนายความในเรื่อง Scandal เมื่อลูกสาวเสียชีวิต

จึงได้มาตั้งคำถามกับตัวเองว่าสิ่งที่ทำลงไปดีนี้
ความผิดที่ได้ทำลงไปแล้ว

4.2 มนุษย์เป็นอย่างไร: ว่าด้วยเงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกของมนุษย์

มนุษย์เป็นอย่างไร เป็นการตั้งคำถามต่ออิสรภาพของมนุษย์ในการดำรงอยู่ คำถามประเด็นนี้จะอภิปรายเรื่อง **มนุษย์เป็นอิสระหรือไม่** มนุษย์มีเสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิต และทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวเองได้ตามเจตน์จำนงของตน หรือแท้จริงแล้ว มนุษย์ได้ถูกกำหนดชะตาชีวิตไว้แล้ว ไม่สามารถบังคับควบคุม หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดด้วยตนเองได้เลย ในทางปรัชญามีความเห็นแยกออกไปเป็น 3 ทรรศนะ นั่นคือ ทรรศนะแรกเห็นว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ รวมทั้งกิจกรรมของมนุษย์ เป็นไปตามปัจจัยอันเป็นสาเหตุที่มีมาก่อน ชีวิตของมนุษย์ถูกกำหนดอย่างเบ็ดเสร็จด้วยปัจจัยต่างๆ ที่ควบคุมไม่ได้ มนุษย์ไม่เคยเป็นตัวของตัวเอง (เจลิเมเกียรติ ผิวนวล และ ชินพรต จันทระประภาพ, 2534) นักปรัชญาที่มีความเห็นเช่นนี้มักเป็นนักปรัชญาฝ่ายเทวนิยม เชื่อว่ามีพระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่มนุษย์ ทรรศนะที่สองมีความเห็นเป็นตรงกันข้าม คือเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพในการกำหนดชีวิตของตนเอง โดยมีโอกาสเลือกกระทำการต่างๆ ได้ ตามเจตน์จำนงของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องรับผิดชอบการกระทำของตัวเองด้วยเช่นกัน ตัวอย่างทรรศนะดังกล่าวนี้เช่น กลุ่มนักปรัชญาอรรถิภาวะนิยม ส่วนทรรศนะที่สาม เช่นปรัชญาธรรมชาตินิยม พยายามประนีประนอมความคิดอันสุดโต่งของทั้งสองสายนี้ โดยมีความเห็นว่า มนุษย์นั้นมีอิสระ แต่มีอิสระในขอบเขตจำกัด นั่นคือ ถึงแม้มนุษย์จะมีเสรีภาพในการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ แต่มนุษย์ก็ไม่อาจอยู่เหนือกฎธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์ภาพยนตร์ของคุโรซาวาในประเด็นข้างต้น อธิบายได้ 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.2.1 มนุษย์มีอิสระ

ในภาพยนตร์เรื่องต่างๆ ของคุโรซาวา จะพูดถึงการกระทำของมนุษย์ภายใต้สถานการณ์ที่สมมุติขึ้น ขณะที่เล่าเรื่องจะค่อยๆ เผยให้เรา รู้จักความเป็นไปภายในของตัวละครทีละเล็กละน้อย และบ่อยครั้งที่สถานการณ์ในเรื่องทำให้เราเปรียบเทียบตัวเองกับตัวเอกของเรื่อง โดยมีคำถามว่า “ถ้าเป็นเรา จะทำอย่างไร” ภาพยนตร์ของคุโรซาวาจึงไม่ได้แค่แสดงให้เห็นว่า นี่เป็นชีวิตสมมุติของเรา

ละครตัวหนึ่ง หากแต่กระตุ้นให้คิดถึงชีวิตของคนดูเองด้วย และในขณะที่คุโรซาวาเผยตัวตนของตัวเอง ละครเอก เขาก็ยิ่งเปรียบเทียบตัวเองมากขึ้นทุกที เพราะอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับใครก็ได้ ไม่ว่าจะเป็น การรับรู้อย่างกระตือรือร้นว่าถ้าเรามีชีวิตอยู่ได้อีกไม่ถึงหกเดือนเราจะทำอะไร (Ikiru, 1952) ถ้าใจ เรียกค่าไถ่เรียกร้องให้เรารับผิดชอบต่อเงินไถ่ตัวเด็กที่เป็นเพียงลูกของคนขับรถของเรา เราจะยอม ไหม (High and Low, 1963) หรือถ้าเรารู้ตัวว่าเป็นโรคติดต่อร้ายแรง เราจะบอกคู่นั้นเราไหม (The Quiet Duel, 1949) และสถานการณ์แบบใน Rashomon ก็ทำให้เราได้นึกย้อนมาดูตัวเองว่า เขาก็เป็น เช่นนั้นหรือเปล่า ที่กล่าวถึงตัวเองอย่างไม่เชื่อสัจย์

ไม่ว่าสถานการณ์ในเรื่องจะถูกสมมุติเช่นไร คำถามที่ตั้งไว้ตอนต้นเรื่องจะดึงคนดูเข้าไปเกี่ยว ข้องด้วยความสงสัยเห็นใจ (Noel Burch, 1989) ในทำนองสมมุติตัวเองให้เป็นเช่นเดียวกับตัวละคร (Identify oneself with the character) แล้วกลับมาย้อนคิดถึงตัวเอง ขั้นตอนนี้สำคัญเพราะในขณะที่ ให้ตัวละครมีการเรียนรู้ คนดูก็เกิดการเรียนรู้และคิดถึงชีวิตตัวเองในลักษณะเดียวกัน สิ่งที่คุโรซาวาพา คนดูเข้าไปร่วมคิดด้วยก็คือ ถ้าเป็นเรา เราจะตัดสินใจทำอะไร และการตัดสินใจเป็นเรื่องต่อไปที่จะคิด สำหรับตัวละครเอกในภาพยนตร์มักจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจระหว่างสิ่งที่เลือกยาก สองสิ่ง เรียกว่า ภาวะการตัดสินใจ (Crisis Moment) ซึ่งมักจะมีปัจจัยหลายอย่างมามีส่วนในการตัดสินใจ ลักษณะเช่นนี้เองที่ก่อให้เกิดประเด็นถกเถียงทางปรัชญาเกิดขึ้น นั่นคือ เรามีอิสระเต็มที่หรือไม่ ในการตัดสินใจ จากสถานการณ์แวดล้อมที่กำหนดเราอยู่

ภาพยนตร์ของคุโรซาวา พูดถึงควมมีอิสระของมนุษย์ในสองประเด็น

1. **อิสระในการเลือกตัดสินใจกระทำ** ในภาพยนตร์ของคุโรซาวา เราจะเห็นว่าบ่อยครั้งที่ มี สถานการณ์มาบีบบังคับให้ดูไม่มีทางเลือก แต่ก็เลือกได้ในที่สุด (เช่น ใน Rashomon เด็ก ที่คนตัดฟันรับเลี้ยง แม้จะฐานะยากจน และยังมีบุตรจำนวนมากอยู่แล้ว) หรือบางที่ มนุษย์อาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งอื่น เช่น กฎธรรมชาติ สภาวะสังคม สงคราม การ เบียดเบียนจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แต่ก็ยังแสดงเสรีภาพในการเลือกได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็น เลือกไปในทางดี หรือเลือกไปในทางร้าย

สาระในภาพยนตร์ของคุโรซาวาเกี่ยวกับมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ มนุษย์เป็น อิสระเสรีเต็มที่ที่จะกำหนดชีวิต หรือเลือกวิถีทางแห่งชีวิตของตนได้ แม้จะเต็มไปด้วยข้อ จำกัดหรือ อุปสรรคต่างๆ นานา

2. ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เลือก มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกกระทำสิ่งใดก็ได้ แม้ในสถานการณ์ใดๆ แต่ต้องรับผิดชอบต่อทางเลือกของตัวเอง

เช่น เรื่อง No Regret for Our Youth เราจะเห็นว่า ยูคิเอะ หญิงสาวซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องไม่ยอมตกอยู่ภายใต้เงื้อมมือของสังคม แต่พร้อมที่จะเลือกทางเดินในชีวิตของตัวเอง แม้จะถูกต่อต้านและถูกมองด้วยสายตาที่ไม่เข้าใจ แต่เธอก็พร้อมที่จะยอมรับผลจากการเลือกของตัวเอง ข้อเท็จจริงที่ว่าตัวเอกของเรื่องเป็นผู้หญิง ซึ่งถือเป็นเพศที่สองในสังคม ญี่ปุ่น ประกอบกับฐานะทางสังคมดีและมีการศึกษาดี แต่กลับเลือกจะใช้ชีวิตอิสระตามที่ ตัวเองเลือกเป็นชาวนา นับเป็นเรื่องที่พิเศษและไม่ปกติ ต่อความคิดของคนในยุค นั้น (ปี ค.ศ. 1946) อย่างแน่นอน ทำให้เราตระหนักได้ว่า มนุษย์มีความเท่าเทียมต่อการเลือก ชีวิตของตนเสมอ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด แต่ทางเลือกก็ไม่ได้ราบเรียบ เพราะเลือกจะรับผิดชอบต่อครอบครัวของคนรัก ยูคิเอะก็ต้องยอมเจ็บปวดกับการพรากจากบ้านของตัวเอง และอยู่ท่ามกลางบรรยากาศที่ชาวบ้านไม่ยอมรับเธอ ผู้เป็นสมาชิกของครอบครัว “ขบถฝ่ายชาย” แต่ความมุ่งมั่นของเธอก็ได้รับสิ่งตอบแทน เมื่อเห็นผลจากหยาดเหงื่อแรงงานของตัวเอง ข้าวที่ช่วยกันปลูกกับมารดาของคนรัก งอกงามเขียวชอุ่ม และต่อมาเมื่อเหตุการณ์คลี่คลาย ชาวบ้านก็ยอมรับเธอเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเล็กๆ ในหมู่บ้านเล็กๆ

เรามักจะพบตัวละครแบบยูคิเอะเสมอในภาพยนตร์ของคุโรซาวา เช่น มัทซึนางะ อันธพาลหนุ่ม ที่ไม่นำพาต่อความป่วยไข้ของตนเอง แต่เลือกทางที่แม้จะรู้ว่าจะนำไปสู่ความตายก็ไม่สนใจ ต่อสู้เพื่อสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องและสมควรกระทำ โดยทำดวลกับอันธพาลของอีกแก๊งหนึ่ง ที่ ละเมิดกฎในวงการนักเลง แม้จะเป็นการกระทำโง่ๆ ที่เอาความซื่อตรงของตัวเองไปต่อกรกับคนคดโกง แต่ก็แสดงถึงความมุ่งมั่นในสิ่งที่ตัวเองเลือก ยอมรับไม่ว่าผลจะออกมาเป็นอย่างไร

4.2.2 ปัจจัยในการตัดสินใจของมนุษย์

ประเด็นสำคัญในภาพยนตร์ของคุโรซาวา คือการแสดงให้เห็นว่า ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ นานา มนุษย์ยังมีอิสระที่จะเลือกในสิ่งที่ตัวเองต้องการหรือไม่ และยังกล่าวถึงผลต่างของการเลือกนั้นด้วย เราจึงควรมาพิจารณาในประเด็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกของมนุษย์คืออะไร นั่นคือ

ปัจจัยภายนอก หรือ สภาวะแวดล้อม เช่น สภาวะ (ภัย) ทางธรรมชาติ สงคราม สภาวะทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยภายใน หรือ สภาวะในจิตใจของมนุษย์เอง เช่น ความกลัว ความเห็นแก่ตัว ท้อแท้

ต่อจากนั้นจึงพิจารณาว่าปัจจัยใดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกมากกว่ากัน

ในภาพยนตร์ของคุโรซาวา มักจะแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีข้อจำกัดทางธรรมชาติหรือสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ภัยสงคราม ความยากจน แต่พวกเขายังมีศักยภาพในการก้าวข้ามข้อจำกัดต่างๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับมนุษย์แต่ละคนว่า จะยอมแพ้ต่อเงื่อนไขต่างๆ หรือไม่ ภาพยนตร์แสดงให้เห็นว่า บ่อยครั้งที่มนุษย์ยอมแพ้ต่อข้อจำกัดภายนอก ก็เป็นไปเพราะสภาวะภายในของมนุษย์เอง ในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็สามารถไม่ยอมแพ้ต่อข้อจำกัดภายนอก หากยังตั้งใจจะต่อสู้ ดังนั้นปัจจัยภายในจึงมีผลต่อการตัดสินใจมากกว่า

จากจุดนี้ โจทย์ต่อไปคือ ไม่ว่าจะเลือกยอมแพ้ หรือไม่ยอมแพ้ มีผลต่างกันหรือไม่ สำคัญในภาพยนตร์อย่างหนึ่งก็คือเสนอในผลต่างนี้นั่นเอง

ตัวอย่างที่ชัดเจน ดังในภาพยนตร์เรื่อง Stray Dog นายตำรวจหนุ่มแตกต่างจากคนที่ขโมยปืนตรงที่การเลือกของคนทั้งสองนั้นต่างกัน คือเลือกจะยืนอยู่ฝ่ายปราบปรามความชั่วร้ายในสังคม กับเลือกจะอยู่ข้างก่อกวนความชั่วร้ายในสังคม

ส่วนใน High and Low เราจะเห็นว่า กอนโดเองก็เคยยากจนมาก่อน เช่นเดียวกับแพทย์ฝึกหัดหนุ่ม ความสำเร็จที่เขาມີนั้นมาจากความพยายามทั้งสิ้น ในขณะที่แพทย์ฝึกหัดหนุ่มยอมตนให้ตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายต่ำ แต่กอนโดกระทำในสิ่งตรงกันข้าม คือไม่ยอมให้อำนาจ ฝ่ายต่ำหรือความทุกข์ยากใดๆ มาเอาชนะจิตใจอันมั่นคงของเขาได้เลย เมื่อพบว่า เด็กที่ถูกลักพาตัวนั้น ไม่ใช่ลูกของตัวเอง กอนโดก็ยอมจ่ายเงินจำนวนมหาศาล (หลังจากลี้ภัยอยู่บ้าง) อันทำให้ตนเองและครอบครัวสิ้นเนื้อประดาตัว เพื่อช่วยเหลือลูกชายคนขับรถ ในขณะที่ แพทย์ฝึกหัดกลับใช้ความพยายามที่จะดูดดึงกอนโดให้ตกมาอยู่ในความต่ำเหมือน ตนเอง ความต่ำในที่นี้ ไม่ใช่ทางฐานะ แต่คือภาวะทางจิตใจมากกว่า .

อย่างไรก็ตาม ในภาพยนตร์ยังแสดงให้เห็นว่า แม้มนุษย์จะมีอิสระในการเลือกอย่างเต็มที่ มนุษย์ก็ต้องถูกกำหนดจากผลการกระทำของตัวเอง หากแพทย์ฝึกหัดเพียงแต่เก็บความริษยาแค้น

เคื่องกอนโด โดยไม่ลักพาตัวเด็ก ก็จะไม่ทำให้เขายิ่งตกต่ำลงไปดังที่ปรากฏในเรื่อง ดังนั้น มนุษย์จึงควรต้องยอมรับในผลการเลือกของตัวเองด้วย แม้บางที่ต้องเจ็บปวดจากผลการเลือกนั้น ตัวแทนจากภาพยนตร์ในแนวคิดเช่นนี้ จะเห็นได้จากยูคิเอะในเรื่อง No Regret For Our Youth (ในเมื่อเลือกจะอยู่อย่างชาวนา ก็ต้องยอมเหน็ดเหนื่อยตรากตรำ รวมทั้งความปลาบปล้ำบีบตีแบบชาวนาที่เห็นผลผลิตของตัวเองออกมา) Ikiru (เมื่อเลือกที่จะผลักดันโครงการ ก็ต้องรู้ว่าจะได้เผชิญกับความล่าช้าของระบบราชการ การเมินเฉยของผู้มีอำนาจ และการข่มขู่ของมาเฟีย) High and Low (เลือกจะล้มละลายเพื่อจ่ายค่าไถ่ให้ลูกคนขี้บรด) The Bad Sleep Well (เลือกความรัก จึงต้องยอมอภัยให้พ่อตาผู้เป็นต้นเหตุให้พ่อตัวเสียชีวิต)

คุโรซาวาไม่ได้พูดถึงแต่ผลจากการกระทำของมนุษย์ที่ส่งผลถึงตนเองเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่า การกระทำของมนุษย์สามารถมีผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งหมด ตัวอย่างการกระทำของมนุษย์ที่มีผลกระทบใหญ่หลวงต่อมวลมนุษย์ทั้งหมดคือ สงคราม คุโรซาวาพูดถึงผลกระทบของสงครามที่มีต่อมนุษย์บ่อยครั้งในภาพยนตร์ของเขา ไม่ว่าจะเป็นสภาวะแร้นแค้นในช่วงหลังสงครามที่เป็นฉากหลังให้กับภาพยนตร์ช่วงปี 1947 -1949 (One Wonderful Sunday – Stray Dog) ในช่วงแรกๆ ยังเป็นแต่ภาพสะท้อนของสงครามที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์ แต่ในภาพยนตร์ช่วงหลังๆ เริ่มตั้งคำถามว่า ต้นเหตุของสงครามก็คือมนุษย์มีไหมหรือ? ใน Ran (1985) ตลกหลวงพูดเปรยๆ ในทำนองว่า แม้แต่พระเจ้าก็คงรับไม่ได้กับการกระทำของมนุษย์ ใน Dream (1990) ได้ล้อเลียนความไร้สาระของสงครามอย่างน่าหดหู่ เมื่อทหารกองหนึ่งยังคงรักษาหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ ไม่รู้ว่าตัวเองเสียชีวิตไปแล้ว

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีปัจจัยกำหนดแต่มนุษย์ยังคงต้องเลือกกระทำและในการเลือก มนุษย์มีอิสระเสมอ

4.3. มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร: ว่าด้วยเป้าหมายและวิถีปฏิบัติของมนุษย์

สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและยึดถือเป็นอุดมคติของชีวิตคืออะไร หรือ อะไรคือเป้าหมายของมนุษย์ ซึ่งจะสัมพันธ์กับปัญหาที่สำคัญต่อไปอีกว่า มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร นั่นคือควรมีวิถีการดำรงอยู่อย่างไร ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว คือประเด็นสำคัญในการตั้งคำถามว่ามนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร

ปรัชญาสุขนิยมเห็นว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ความสุขควรเป็นเป้าหมายในชีวิตมนุษย์ ดังนั้น ความสุขจึงเป็นเครื่องตัดสินจริยธรรมความประพฤติมนุษย์ (มาลี ศรีเพชรภูมิ, 2531) นักปรัชญาอรรถิภาวะนิยม เน้นที่ความมีเสรีภาพของบุคคลและความเป็นตัวของตัวเอง จึงเห็นว่ามนุษย์ควรมีเป้าหมายอยู่ที่ตัวเอง มนุษย์ควรแสวงหาตัวเอง เนื่องจากสนใจอย่างยิ่งในเรื่องความหมายของชีวิต การดำรงอยู่ของมนุษย์ จึงหมายถึงการค้นพบความหมาย หรือคุณค่าในชีวิตตนเอง (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล และ ชินพรต จันทระประภาพ, 2534) ส่วนในทฤษฎีปรัชญามนุษยนิยมสอนให้มองรอบด้าน อย่ามองอะไรแต่ด้านเดียว เพราะมนุษย์นิยมถือว่าทุกสิ่งต่างก็มีคุณค่าในตัวเองทั้งสิ้น ฉะนั้นเป้าหมายของมนุษย์คือการได้ใช้ชีวิตอย่างเห็นคุณค่าในทุกๆ สิ่ง คนที่มีชีวิตที่สมบูรณ์ตามความคิดของมนุษย์นิยม คือคนที่มีความพอใจในสิ่งต่างๆ ประสานกลมกลืนกัน ไม่ว่าจะเป็นการกินดื่ม การผจญภัย การเอาชนะอุปสรรค การชื่นชมศิลปะ และสังคมที่สมบูรณ์ คือสังคมที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้เท่าเทียมกัน เปิดโอกาสให้มนุษย์แสวงหา ชื่นชมกับสิ่งต่างๆ ได้ตามความพอใจ

ในทางปรัชญา ทศนคติเรื่องมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์ต่อการกระทำ เช่น ถ้าเชื่อว่าโชคชะตาเป็นตัวกำหนดชีวิต คนก็อาจจะเฉยต่อทุกสิ่ง เพราะเชื่อว่าชะตาถูกกำหนดไว้แล้ว ตัวเองไม่มีสิทธิ์เปลี่ยน

หรือถ้าคิดแบบทุนนิยมที่เชื่อว่าสนใจตัวเองโดนธรรมชาติ จึงให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ตอบแทนที่มนุษย์พึงได้จากการกระทำของตัวเอง (ยิ่งทำงานมากก็ยิ่งได้มาก) ส่วนสังคมนิยมเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น จึงเน้นกระตุ้นให้คนทำงานเพื่อส่วนรวมและแบ่งปันผลประโยชน์กัน

คุโรฮาวากล่าวว่า ภาพยนตร์ของเขามักจะมีแก่นบางอย่างร่วมกันเสมอ นั่นคือคำถามว่า “ทำไมมนุษย์ถึงอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขไม่ได้?”

เราอาจตอบได้อย่างกว้างๆ จากที่ปรากฏในภาพยนตร์ว่า เพราะเราต่างก็เป็นมนุษย์ นั่นคือบ่อยครั้งที่ใน ภาพยนตร์แสดงให้เห็นว่าความเลวร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ก็เกิดจากมนุษย์ด้วยกันนั่นเอง ภาพยนตร์ช่วงแรกๆ ยังแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ แม้จะเผชิญความเลวร้ายเช่น ได แต่ก็ยังสามารถใช้ธรรมชาติส่วนดีในตนเองเอาชนะได้ แต่ในช่วงหลังๆ กลับแสดงถึงความดั่งามต่างมีน้อยนัก แม้มนุษย์ที่อ่อนแอก็ยังตกเป็นเหยื่อของการกระทำอันเลวร้ายของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

พิจารณาโดยรวมจากภาพยนตร์ทั้งหมด สิ่งที่เป็นแก่นหลักในภาพยนตร์คือ การเป็นคนดีหรือ
อุดมคติที่คนเราควรยึดถือคือ ในการใช้ชีวิตอยู่ในโลก/ สังคม นั้นควรเป็นอย่างไร?

4.3.1. คุณค่าและความหมายของชีวิต

สิ่งสำคัญที่คุโรซาวากล่าวถึงในภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของเขาคือ การเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละคน
เพื่อแสวงหาความหมายของการมีชีวิตอยู่ของตัวเอง และการเรียนรู้นั้นต้องผ่านความยากลำบาก
นานัปการตัวเอกในภาพยนตร์ของคุโรซาวามักจะให้ภาพของการเรียนรู้ ซึ่งมีสองลักษณะ คือ (Bock,
1985)

1) เรียนรู้แบบมีผู้ชี้แนะ ในแบบ อาจารย์ - ศิษย์ (Master - Disciple)

ตัวแทนของการเรียนรู้ในลักษณะอาจารย์ - ศิษย์ เช่น เรื่อง Sanshiro Sugata (ซันชิโร่ -
อาจารย์ยูโด) Stray Dog (หัวหน้าหน่วยตำรวจหนุ่ม) Sanjuro (ซามูไรหนุ่มทั้งเจ็ด-ซันจูโร่) Seven
Samurai (คามโบ - ซามูไรหนุ่ม) Red Beard (คุณหมอเคราแดง - แพทย์ใหม่) Derzu Uzala (เดอร์ซู
- นักสำรวจ) ความสัมพันธ์ของทุกคู่เป็นไปในลักษณะอาจารย์กับศิษย์ อาจารย์จะอยู่ในฐานะผู้ชี้แนะ
แนวทางที่ถูกต้องให้ พร้อมทั้งปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ยกเว้นในกรณีของเดอร์ซู กับนักสำรวจ มีความ
สัมพันธ์อันที่มิตร แต่นักสำรวจได้เรียนรู้จากการกระทำ และวิถีชีวิตของเดอร์ซูโดยที่เดอร์ซูไม่ได้ตั้งใจ
สอน

อย่างไรก็ตาม อาจารย์ก็ทำได้แค่ชี้แนะเท่านั้น ลูกศิษย์จะเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่
นั้น เป็นสิ่งที่ลูกศิษย์จะต้องฝึกฝนเอาเอง เพราะการเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนรู้ทางจิตใจ และต้องผ่าน
การฝึกฝน หรือใช้ประสบการณ์ตนเองเป็นเครื่องฝึกฝน

ยกตัวอย่างจากเรื่อง Sugata Sanshiro (1943) ซันชิโร่หลังจากฝึกฝนยูโดกับอาจารย์ได้สัก
ระยะหนึ่ง ก็มีฝีมือเข้มแข็งขึ้น วันหนึ่งไปมีเรื่องกับอันธพาล เกิดการต่อสู้กันขึ้น แม้อันธพาลจะเป็นฝ่าย
ใช้กำลังหมุ่่มากเข้ารวม แต่ซันชิโร่ก็สามารถเอาชนะได้อย่างง่ายดาย แทนที่อาจารย์จะชมเชย แต่กลับ
เรียกไปตำหนิ

อาจารย์ อย่างไม่เล่า เจ้าคงรู้สึกพอใจสินะ หลังจากได้ทุ้มใครไปหลายคน

ซันชิโร่ ขอโทษครับ อาจารย์

อาจารย์ ข้าอยากให้เห็นเจ้าชนะต่อสู้นัก เจ้าแข็งแรงมาก มีพลังกำลังแข็งแกร่งมาก
จริงๆ บางที อาจจะมีมากกว่าข้าตอนนี้แล้วด้วยซ้ำ แต่เจ้ารู้หรือไม่ว่ายูโดของ

- เจ้ากับของข้า มีความคล้ายคลึงกันแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เจ้าเข้าใจความหมายของข้าหรือไม่ เจ้าไม่รู้ว่าจะใช้มันอย่างไร เจ้าไม่รู้วิถีแห่งชีวิต และการสอนโยไดให้กับคนที่ไม่รู้เรื่องนี้ ก็ไม่ต่างจากการยื่นมือให้ใจ
- ชันชิโร่ แต่ข้ารู้แน่ครับ อาจารย์
- อาจารย์ เจ้าโกหก การกระทำที่ปราศจากความหมายและจุดหมาย เกือบดั่งแล้วจึงต่อสู้ การกระทำเช่นที่เจ้าทำนะริ ที่เรียกว่าวิถีแห่งชีวิต เปล่าเลย วิถีที่ถูกต้องคือความซื่อสัตย์และความรักต่างหาก นี่เป็นความจริงแห่งโลกสวรรค์และโลกมนุษย์ เป็นความจริงสูงสุด และด้วยความคิดเช่นนี้เท่านั้นที่มนุษย์จะเผชิญหน้ากับความตายได้
- ชันชิโร่ ข้าสามารถเผชิญกับความตายได้ ข้าไม่กลัวแม้จะต้องตายเดี๋ยวนี้ หากอาจารย์มีคำสั่ง
- อาจารย์ เงียบเถอะ เจ้ามันก็ไม่ต่างอะไรจากอันธพาลข้างถนนพวกนั้นหรอก
- ชันชิโร่ ข้าไม่กลัวตาย
- อาจารย์ จันทน์ก็ไปตายซะ

จากนั้นชันชิโร่ก็กระโดดสระบัวเพื่อยืนยันคำพูดของตัวเอง และเพื่อพิสูจน์ตัวเองกับอาจารย์ในสระบัวกลางดึกคืนนั้นเอง ชันชิโร่ก็บรรลุถึงความจริงบางอย่างเมื่อเห็นดอกบัวบาน

2) เรียนรู้แบบต่อสู้ด้วยตัวเอง (Individual Struggle)

ตัวแทนของการเรียนรู้แบบนี้คือตัวเอกในเรื่อง The Most Beautiful No Regret for our Youth Ikiru และ Record of a Living Being การอุทิศตนทำงานตลอดคืนแทนเพื่อนร่วมงาน (The Most Beautiful) การต้องอดทนทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำแบบชาวนาทั้งที่ไม่เคยทำ (No Regret for our Youth) การแสวงหาคูณค่าของชีวิตจากการพยายามทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ (Ikiru) และความตื่นรู้ที่จะทำในสิ่งที่ตัวเองเห็นว่าเป็นสิ่งดี (Record of a Living Being) ล้วนแสดงให้เห็นถึงภาวการณ์ดิ้นรนของมนุษย์ ที่ผลบั้นปลายนำไปสู่การค้นพบตัวเอง และคุณค่าที่ค้นพบนี้เป็นของเฉพาะตัวของแต่ละคน

คำตอบของมนุษย์แต่ละคนอาจไม่เหมือนกันเลยก็ได้ เพราะฉะนั้น เมื่อวาดานาเบ้ พยายามจะเข้าใจว่าเหตุใดพนักงานหญิงที่เคยทำงานกับเขา กลับพอใจที่จะลาออกมาทำงานโรงงานผลิตของเล่น

เมื่อคาดกันเอาคำตอบจริงๆ พนักงานหญิงคนนั้นก็ตอบเพียงว่าที่ชอบทำเพราะ “ฉันเพียงแต่อยากเห็นเด็กๆ หัวป๋นมีความสุขที่ได้เล่นของเล่นที่ฉันทำเท่านั้นเอง” แต่นั่นก็ทำให้วาทานาเบ้เกิดอาการคล้ายๆ กับชนชโรตอนเห็นบัวบานในสระบัว เขาตระหนักขึ้นมาอย่างฉับพลันว่า อะไรเป็นสิ่งที่เขาอยากทำ ในลักษณะนี้ การค้นพบความหมายในชีวิตมนุษย์ก็จะอุบัติขึ้นมาจากการเรียนรู้ตนเอง

4.3.2. เป้าหมายของมนุษย์

แก่นเรื่องหลักของภาพยนตร์ของอาคิระ คูโรซาวา คือต้องการจะบอกความสำคัญของชีวิตมนุษย์อยู่ที่การเรียนรู้และค้นพบคุณค่าและความหมายในชีวิตตนเอง ด้วยเหตุนี้เขาจึงมีท่าทีแบบอัตถิภาวนิยม ที่เห็นว่ามนุษย์ควรมีเป้าหมายอยู่ที่ตัวเอง มนุษย์ควรแสวงหาตัวเอง เพื่อค้นพบความหมายของชีวิต หรือคุณค่าในชีวิตตนเอง แต่ความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงไม่ได้หยุดอยู่ที่การค้นพบตัวเอง คูโรซาวายังพูดถึงวิถีทางที่ถูกต้อง หรือวิถีทางที่ถูกที่ควรของการเป็นมนุษย์ด้วย

บ่อยครั้งที่เมื่อเปรียบเทียบความเหมือน-ต่างของตัวเอก-ตัวร้าย ก็พบว่าทั้งสองต่างก็มีการเรียนรู้เช่นเดียวกัน เมื่อค้นพบและเลือกที่จะ ‘เป็น’ สิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว สิ่ง que เลือกนั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่ได้ใจรักไปกับนายตำรวจหนุ่ม เศรษฐีผู้มั่งมีบ้านอยู่บนเขา กับแพทย์ฝึกหัดที่อยู่ในห้องแคบปานรูหนู ต่างก็เลือก ‘เป็น’ ในสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วเช่นกัน แต่ความแตกต่างระหว่างทั้งสองคืออะไร ?

ทั้งๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมีความคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะมีคุณสมบัติที่คล้ายกันอย่างหนึ่ง คือ มีความดีอัน เหมือนๆ กัน แต่สิ่งที่ต่างกันอยู่ที่การเลือก ตัวเอกในภาพยนตร์ของคูโรซาวาจะเลือกดีเสมอ ในขณะที่ตัวร้ายเลือกจะทำตามใจตัว พ่ายแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ สิ่งที่มีผลต่อการเลือกของตัวเองก็คือ คุณธรรม มนุษย์ที่มีคุณธรรมจึงเป็นมนุษย์ที่แท้ เป็นยอดคน

4.3.3. วิถีของมนุษย์

ตัวเอกของคูโรซาวาจะมีคุณสมบัติเหมือนกัน คือมีความดีอัน ใฝ่ดี มีคุณธรรม เมื่อพิเคราะห์ดูให้ดีแล้ว จะเห็นว่าสิ่งที่ควบคุมหรือเป็นหลักการปฏิบัติตนของยอดคนในภาพยนตร์ของคูโรซาวาคือหลักแห่งบูชิโด หรือวิถีปฏิบัติแห่งซามูไร

หลักปฏิบัติตนของซามูไรนั้น คือการพัฒนาให้แข็งแกร่งทั้งร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะวินัยด้านจิตใจที่จะละเลยเสียมิได้ คูโรซาวามักจะสร้างตัวละครที่เป็นแบบอย่างขึ้นมาเป็นตัวเอก หรือคู่กับตัวเอก เป็นแบบอย่างให้ตัวเอกได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม ตัวละครประเภทนี้เป็นตัวละครอุดมคติ ที่เป็น

สัญลักษณ์แทนวิถีที่มนุษย์ควรจะเป็น หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นคำตอบต่อคำถามที่ภาพยนตร์ทุกเรื่องมีร่วมกันว่า มนุษย์ควรจะอยู่ร่วมกันอย่างไร โดยปกติมักจะเป็นตัวละครเอกของเรื่อง หรือเป็นคนใกล้ชิดที่มีความสัมพันธ์กับตัวเอก หรือเป็นตัวอย่างให้ตัวเอกปฏิบัติตาม

จากภาพยนตร์ทั้ง 30 เรื่อง พบว่ามีตัวละครในอุดมคติดังกล่าว ตามตารางข้างล่างนี้

ตาราง 4.1 แสดงลักษณะตัวละครอุดมคติที่เป็นสัญลักษณ์ของอุดมคติชีวิต

ภาพยนตร์เรื่อง	ตัวละคร	ลักษณะที่เป็นแบบอย่าง
Sugata Sanshiro	อาจารย์ยูโด	เอาชนะคนเจ็ดคนด้วยตัวคนเดียว สอนลูกศิษย์ด้วยการให้ฝึกปฏิบัติ
The Most Beautiful	หัวหน้าคนงานหญิง	มีความอดทน เสียสละ และความพยายาม
Sugata Sanshiro II	ซันชิโร่	ต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
Men Who tread on the Tigers Tail	เบนได	มีไหวพริบ กล้าหาญ เสียสละ
No Regrets for Our Youth	ศจ. ยางิฮาร่า ยูคิเอะ	เข้มแข็ง ยึดมั่นในอุดมการณ์ของตน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย เข้มแข็ง
One Wonderful Sunday	หญิงสาว	มีความพยายาม มองโลกในแง่ดี มีความหวัง เสมอ
Drunken Angel	หมอซานาดะ	มีจิตใจดีงาม อุทิศตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น
The Quiet Duel	นายแพทย์เคียวฮิ	อดทน มีความเข้มแข็งทางจิตใจสูง ให้อภัย
Stray Dog	หัวหน้าหน่วย นายตำรวจมูราคามิ	มีน้ำใจ ใฝ่ดี เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี เข้าใจคน มุงมัน ไม่ยอมแพ้ง่ายๆ อดทน
Scandal	-	-
Rashomon	-	-

ภาพยนตร์เรื่อง	ตัวละคร	ลักษณะที่เป็นแบบอย่าง
The Idiot	-	-
Ikiru	วาตานาเบ้	อดทน มีความพยายามสูง อุทิศตนเพื่อผู้อื่น
Seven Samurai	คามโอบิ	มีคุณธรรม เข้มแข็งทั้งภายในภายนอก
Record of Living Being	-	-
Throne of Blood	-	-
The Lower Depths	-	-
The Hidden Fortress	นายพลโรคุโรตะ	กล้าหาญ เสียสละ อดทน
The Bad Sleep Well	-	-
Yojimbo	ซันจูโร่	ฉลาด มีคุณธรรม พร้อมจะช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าอยู่เสมอ อดทน
Sanjuro	ซันจูโร่	ฉลาด มีคุณธรรม พร้อมจะช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าอยู่เสมอ อดทน
High and Low	กอนโด	ไผ่ดี เสียสละ อดทน
Red Beard	คุนหมอบเคราแดง	มีน้ำใจ อดทน อุทิศตนเพื่อผู้อื่น เข้มแข็งทั้งจิตใจและพลังกายภายนอก
Dodes'ka-den	ชายชราข้างฝีมื้อ	ใจเย็น เข้าใจคน อดทน
Dersu Uzala	เดอร์ซู อุซาล่า	จิตใจดีงาม เก่งกับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
Kagemusha	-	-
Ran	-	-
Dreams	หมู่บ้านกังหนำ	วิถีชีวิตเรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติ
Rhapsody in August	คุนยาย	อดทน ให้อภัย
Mada dayo	อาจารย์	ชัดเจนในอุดมการณ์ของตัวเอง จิตใจดีงาม เป็นตัวของตัวเอง

มีเพียง 9 เรื่องเท่านั้น ที่ไม่พบตัวละครในลักษณะดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ เนื่องจากเนื้อหาที่ต้องการจะกล่าวถึง ไม่ได้ต้องการพูดถึงวิถีที่ควรปฏิบัติ แต่พูดถึงเรื่องอื่น เช่น Throne of Blood พูดถึงความพ่ายแพ้ของคนต่อความชั่วร้าย Scandal พูดถึงความประพฤติกิเลสควรปฏิบัติ แต่ไม่มีตัวละครใดเป็นดังละครในอุดมคติ หรือใน Kagemusha ก็พูดถึงคนที่ติดขัดอยู่ในมายาแห่งตัวตน

เรื่อง Dreams พิเศษกว่าเรื่องอื่นๆ ตรงที่ไม่ใช้ตัวละครอุดมคติเพียงตัวใดตัวหนึ่ง แต่ใช้ทั้งหมู่บ้าน เป็นตัวแทนของวิถีชีวิตในอุดมคติ ที่เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ อันเป็นทางออกที่คุโรซาวาคิดว่ามนุษย์ควรมีร่วมกัน

ดังนั้น เราจะเห็นว่า คุโรซาวา ได้แสดงถึงวิถีปฏิบัติของมนุษย์ผ่านตัวละครในอุดมคติเหล่านี้ ซึ่งต่างก็มีลักษณะ และคุณสมบัติร่วมกันดังต่อไปนี้ คือ

1. มีความเข้มแข็งทางจิตใจ
2. มีความอดทน
3. มีคุณธรรมที่เรียกว่า อะวาเระ (aware) คือมีน้ำใจช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน หรือผู้ที่อ่อนแอกว่า
4. มีความดีใจ หรือมีความพยายาม ไม่ยอมแพ้ในสถานการณ์ที่คนอื่นมักจะยอมแพ้ไปแล้ว

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว จึงทำให้สรุปได้ว่า เป้าหมายของมนุษย์ในภาพยนตร์นั้นอยู่ที่ ความเป็นยอดคนตามคุณลักษณะของตัวละครในอุดมคติตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น และวิถีที่ถูกต้องของมนุษย์คือแสวงหาคุณค่าแห่งการมีชีวิตอยู่ของตน และพัฒนาตัวเอง ไปพร้อมๆ กับอุทิศตนให้เป็นประโยชน์ให้เพื่อนมนุษย์

4.4. สรุปและวิเคราะห์

4.4.1. สรุปแนวคิดเรื่องมนุษย์ในภาพยนตร์ของอาคิระ คุโรซาวา

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาวเคราะห์ภาพยนตร์ทั้ง 30 เรื่องของคุโรซาวา ทำให้สรุปได้ว่า ประเด็นสำคัญที่เป็นแกนหลักๆ ตามที่อภิปรายไว้ในบทที่ 3 ล้วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์แทบทั้งสิ้น เนื่องจากการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับตัวเอง มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับโลก จึงมีเนื้อหาครอบคลุมกรอบของการวิจัยนี้ทั้ง 3 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นเรื่อง มนุษย์คืออะไร ซึ่งศึกษาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ สามารถประมวลคำตอบได้จากภาพยนตร์ทั้ง 30 เรื่อง เพราะทุกเรื่องบรรยายถึงธรรมชาติของมนุษย์ และจากคำตอบที่ได้จากการวิจัยว่า มนุษย์คือตัวเอง นั้น เห็นได้จากแก่นเรื่องส่วนใหญ่ที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกชนในการค้น

พบตัวเองจากการเรียนรู้ (19 เรื่อง) และการแสวงหาความหมายของชีวิตของตนเอง (16 เรื่อง) รวมทั้งจากแก่นเรื่องที่พูดถึงความขัดแย้งทางศีลธรรมของปัจเจกชน (19 เรื่อง) (จากตารางท้ายบทที่ 3) ซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของภาพยนตร์ แสดงว่ามีแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์โดยเฉลี่ยมากกว่าครึ่ง

ภาพยนตร์ของคุโรซาวาให้ความสำคัญกับการกลับไปมองที่ตัวเองจึงเน้นที่การแสวงหาคุณค่าของปัจเจกชน กล่าวถึงการมีชีวิตอยู่ และการค้นหาความหมายของชีวิต ซึ่งว่าแต่ละคนมีคุณค่าและความหมายในตัวของตัวเอง ดังนั้น มนุษย์คือความจริงที่เป็นอัตวิสัย หรือพูดสั้นๆ ว่า มนุษย์คือตัวเอง ในความหมายที่ว่า มนุษย์มีความจริงในตัวเอง แต่ละคนต้องค้นพบความหมายในการมีชีวิตนั้นด้วยตัวเอง จึงไม่มีคำตอบสำเร็จรูป

มนุษย์มีสถานะเป็นกลางๆ สามารถพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงได้ มนุษย์มีสิทธิ์จะพัฒนาไปในทางดีหรือร้ายก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกของมนุษย์

ภาพยนตร์ของคุโรซาวาไม่ได้นำเสนอมนุษย์อย่างลอยๆ แต่นำเสนอมนุษย์ในแง่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น นั่นคือ มนุษย์ไม่ได้มีอยู่อย่างลอยๆ แต่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับโลก กับสังคม กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับตัวเองแล้ว จึงควรให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สังคม และเพื่อนมนุษย์ด้วย

2. ประเด็นเรื่อง มนุษย์เป็นอย่างไร ซึ่งศึกษาเรื่องเงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกของมนุษย์ พบในภาพยนตร์ทุกเรื่องที่มีแก่นเรื่องหลักทั้งสาม คือ การค้นพบตัวเองจากการเรียนรู้ (19 เรื่อง) การแสวงหาความหมายของชีวิตของตนเอง (16 เรื่อง) และความขัดแย้งทางศีลธรรมของปัจเจกชน (19 เรื่อง) (จากตารางท้ายบทที่ 3) เนื่องจากแก่นเรื่องทั้งสามเกี่ยวพันกับการตัดสินใจเลือกของมนุษย์โดยตรง แสดงว่าคุโรซาวามีประเด็นเรื่องนี้ โดยเฉลี่ยมากกว่าครึ่งเช่นกัน

จากการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า มนุษย์มีเสรีที่จะเลือกกระทำสิ่งใดก็ได้ตามแต่ที่มนุษย์คิดและตัดสินใจ ถึงแม้จะมีปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวกำหนด มนุษย์ก็สามารถเลือกที่จะไม่ยอมพ่ายแพ้ต่อปัจจัยเหล่านั้นได้

แต่มนุษย์ก็ถูกกำหนดจากผลการกระทำของมนุษย์เอง โดยมีผลทั้งต่อตัวมนุษย์เอง และการกระทำของมนุษย์ยังมีผลต่อมนุษย์โดยส่วนรวมด้วยเช่นกัน

3. ประเด็นเรื่อง **มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร** พบในทุกเรื่องที่ปรากฏตัวละครในอุดมคติจำนวน 21 เรื่อง ดังแสดงในตารางข้างต้น เนื่องจากตัวละครดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้วิถีที่ควรปฏิบัติของมนุษย์ตามที่กล่าวมาแล้ว แสดงว่าคุโรซาวามีแนวคิดที่อธิบายเป้าหมายของมนุษย์ในภาพยนตร์ของเขา คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ 70 %

มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและความหมาย ทั้งนี้มนุษย์ต้องหาให้พบว่าคุณค่าและความหมายในชีวิตมนุษย์แต่ละคนนั้นคืออะไร คำตอบย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เป้าหมายของมนุษย์คือการค้นพบตัวเองเพื่อบรรลุความเป็นมนุษย์ที่แท้ และวิถีที่ถูกต้องของมนุษย์คือ นอกจากจะค้นหาตัวเอง พัฒนาตนแล้ว ควรดำรงอยู่โดยทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์เท่าๆกับ ตัวเอง

4.4.2. บทวิเคราะห์

เพราะในภาพยนตร์ของอากิระ คุโรซาวา นำเสนอเนื้อหาเรื่องมนุษย์อย่างเข้มข้น และมีแนวคิดหลักพ้องกับแนวคิดแบบมนุษยนิยมหลายประการ คุโรซาวาจึงถูกเรียกว่าเป็นนักมนุษยนิยมคนหนึ่ง

มนุษยนิยม หมายถึง ทศนะที่ยกคุณค่าและความสำคัญสูงสุดให้แก่ความเป็นมนุษย์ มุ่งแสวงหาแนวทางชีวิตที่ดีที่สุดเพื่อมนุษย์ในโลกมนุษย์ ถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มาตรฐาน และมาตรฐานการของทุกสิ่งทุกอย่าง ถือว่ามนุษย์มีเจตน์จำนงอิสระ พลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความพยายาม ศักยภาพ ศักดิ์ศรี โดยธรรมชาติ มนุษย์อยู่ในวิสัยรับผิดชอบของชะตากรรมของตนเองได้ โลกย่อมเป็นไปตามความคิดมนุษย์ (สิทธิ บุตรอินทร์, 2519)

Alan Bullock (1985) อธิบายว่า มนุษยนิยมหาใช้สำนักหรือลัทธิทางปรัชญาแต่อย่างใด หากแต่เป็นแนวโน้มอย่างกว้างๆ เป็นทิศทางแนวคิด และความเชื่อ ซึ่งยังคงมีการคิดค้นคำอธิบาย และอภิปรายหาแนวทางความคิดใหม่ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์อยู่เสมอ และในแต่ละยุค อาจจะมีการเปลี่ยนจุดสนใจต่างๆ กัน แต่ยังคงร่วมอภิปรายในสิ่งเดียวกัน นั่นคือเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์

ในแง่จริยศาสตร์ มนุษยนิยมถือว่าอุดมการณ์สูงสุด คือ การบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งเป็นทางให้คนเราสามารถพัฒนาคุณความดีสูงสุดขึ้นในตัวเองได้

มนุษยนิยม แบ่งตามกำเนิดได้สองสายหลัก คือ

1. **มนุษยนิยมแบบกรีก** หมายถึงระบบการศึกษาที่ยึดวิชาทางศิลปศาสตร์ (Liberal Art) เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด เพราะเชื่อว่าวิชาการทางศิลปะศาสตร์เหล่านี้คือตัวการแท้ๆ ทำให้มนุษย์

พัฒนาขึ้นเป็นมนุษย์สมชื่อ และให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ต่อมาจัดเป็นการศึกษาสมัยใหม่ เรียกว่า มนุษยศาสตร์ (Humanities)

2. มนุษย์นิยมในยุคฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม (Renaissance) ถือกำเนิดในฐานะแนวคิดที่แสดงถึงความเชื่อ หลักการ อุดมการณ์ และแนวทางการดำเนินชีวิตของนักเขียน นักคิด นักวิทยาศาสตร์ นักการศึกษา และนักปรัชญาของยุโรปยุคฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม หรือ ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ภายหลังจากหลุดพ้นอิทธิพลยุคมืดที่คริสตศาสนาครอบครอง

แนวคิดมนุษย์นิยมถือเป็นอุบัติการณ์ หรือความเคลื่อนไหวอย่างมีอิทธิพลทางปรัชญาและวรรณกรรมที่ทรงพลังที่สำคัญประการหนึ่ง เป็นคลื่นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ในโลกตะวันออกถือกำเนิดในอินเดียและจีนในปลายคริสต์ศตวรรษที่14 ในโลกตะวันตกเกิดในอิตาลีในต้นคริสต์ศตวรรษที่16 แพร่หลายทั่วยุโรป กลายเป็นพืชพันธุ์พื้นฐานและโครงสร้างสำคัญยิ่งของวัฒนธรรมยุคใหม่

เราอาจแบ่งเป็นมนุษย์นิยมตะวันตก และตะวันออกได้ตามลักษณะการเกิด จะเห็นได้ว่าในขณะที่กระแสมนุษย์นิยมในตะวันตกเกิดขึ้น เนื่องจากความขัดแย้งกับคริสตจักรที่กดขี่เสรีภาพและการแสดงออกมานาน ผู้คนเริ่มตั้งข้อสงสัยในความมีอยู่ของพระเจ้า และเกิดปฏิกริยาต่อต้านศาสนจักร ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ด้านศิลปะ วรรณกรรม และสังคม (วิภาดา กิตติโกวิท, 2536) โดยถือว่า มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง ความคิดจึงมุ่งไปที่การสำรวจศักยภาพของมนุษย์ ยอมรับในศักดิ์ศรีของมนุษย์ โลกย่อมเป็นไปตามที่มนุษย์คิด (สิทธิ บุตรอินทร์, 2519) และดังนั้น มนุษย์จึงเป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง (Man is the measure of all thing)

อย่างไรก็ตาม ไชซากุ อีเคเดะ นักคิดชาวญี่ปุ่น วิจาร์ณลักษณะของมนุษย์นิยมแบบตะวันตกไว้ดังนี้ (วิภาดา กิตติโกวิท, 2536)

"วิถีซึ่งลัทธิมนุษย์นิยมยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และปลดปล่อยมนุษย์จากการเป็นทาสของพระเจ้านั้นน่าสรรเสริญ แต่อิสรภาพนี้บีบให้มนุษย์ต้องเผชิญกับอันตรายสองประการคือ ประการแรก มันกระตุ้นให้เกิดการใช้เหตุผลในการแสวงหาต่อสัจจะ ทั้งๆ ที่การแสวงหานั้นไม่อาจจะพบกับความพอใจได้ และนี่เองกลับจะกระตุ้นให้เกิดการไล่ล่าไขว่คว้าหาความพอใจในความปรารถนาทางวัตถุ ซึ่งเป็นอีกประการหนึ่ง"

ส่วนมนุษยนิยมในโลกตะวันออก เน้นที่จริยศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และค้นคว้าว่า มนุษย์จะกลายเป็น “จริยบุคคล” ได้อย่างไร รวมไปถึงแก้ปัญหาเกี่ยวกับมนุษย์ คือ มนุษย์จะบรรลุธรรมได้อย่างไรด้วย (สุวรรณ สภาอานันท์, 2533)

เราอาจพิจารณาว่าคุโรซาวา มีแนวคิดเป็นแบบเดียวกับมนุษยนิยมเพราะความคล้ายคลึงกับแนวคิดมนุษยนิยม ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกชน เชื่อมั่นว่ามนุษย์มีคุณค่า และมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง
2. ภาพของมนุษย์ที่น่าเสนอในภาพยนตร์ แสดงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีสภาวะเป็นกลางๆ สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของตนเองได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเลือกของมนุษย์แต่ละคน
3. เชื่อว่ามนุษย์มีเจตน์จำนงเสรี มีอิสระในการตัดสินใจเลือกกระทำ และเลือกจะ ‘เป็น’ ได้
4. วิถีทางที่ถูกต้องของมนุษย์ คือการพัฒนาตน ในขณะที่เดียวกันก็ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์

เนื่องจากแนวคิดแบบมนุษยนิยมมีหลายกระแสความคิด ดังนั้น หากสรุปว่าอาทิจระ คุโรซาวา เป็นมนุษยนิยมคนหนึ่ง คำถามคือ เขาจะเป็นมนุษยนิยมแบบใด?

คุโรซาวาเติบโตมาในสังคมญี่ปุ่น ในช่วงรอยต่อระหว่างการเปลี่ยนแปลงโลกแบบเก่ากับโลกแบบใหม่ ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบเก่า เนื่องจากเกิดอยู่ในตระกูลซามูไร แต่ก็ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก พื้นฐานความเชื่อของคุโรซาวาย่อมต้องมีอิทธิพลมาจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ การจำแนกว่าคุโรซาวา เป็นมนุษยนิยมแบบไหน จึงต้องเข้าใจว่าเขาอยู่ในโลกที่มีความเชื่อแบบไหนด้วย

แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนญี่ปุ่นที่ยังคงแฝงอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวญี่ปุ่น มี 3 กระแสหลัก (ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, 2525; มณฑา พิมพ์ทอง, 1993) คือ

1. ศาสนาชินโต

ชินโตเป็นศาสนาเก่าแก่ของญี่ปุ่น มีพื้นฐานความเชื่ออยู่ที่โลกธรรมชาติ เชื่อว่าในสิ่งธรรมชาติเช่น สัตว์ พืช หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมีเทพเจ้าสถิตย์อยู่ ในปัจจุบันแม้ความเชื่อแบบชินโตเสื่อมลงไปแล้ว แต่ยังคงแฝงอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การแขวนเครื่องราง

ไว้ในรถยนต์ ทำพิธีบวงสรวงเจ้าที่ก่อนลงมือก่อสร้างตึก สะพาน ฯลฯ และเป็นเรื่องปกติธรรมดา หากในบ้านจะมีแท่นบูชาเทพเจ้า

2. ลัทธิขงจื้อ

คนญี่ปุ่นได้รับการอบรมตามลัทธิขงจื้อมาตั้งแต่สมัยไท่กุคาวา แม้ในระยะต่อมา จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและการเมือง ตลอดจนได้รับแนวคิดอิทธิพลจากตะวันตก เช่นลัทธิสังคมนิยม ลัทธิอรรถประโยชน์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แต่คำสอนของขงจื้อยังคงแฝงอยู่ในรูปแบบของค่านิยมบางอย่างของมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องหน้าที่ที่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่น และสำนึกในความเป็นชุมชน

3. ศาสนาพุทธนิกายเซ็น

ศาสนาพุทธนิกายเซ็นเข้าสู่ญี่ปุ่นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 12 ในช่วงที่เซนในจีนเริ่มเสื่อม และได้เติบโตจนรุ่งเรืองในญี่ปุ่นอยู่ระยะหนึ่ง และได้พัฒนาต่อมาจนมีรูปแบบเฉพาะเป็นของนิกายเซนในญี่ปุ่น แม้กระทั่งคำว่า 'เซน' ก็ยังเป็นการออกเสียงแบบญี่ปุ่น

เซน เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวญี่ปุ่นอย่างลึกซึ้ง เราจะเห็นว่าในประเพณีชงชา จัดดอกไม้ หรือในศิลปะการต่อสู้ของญี่ปุ่น ล้วนมีอิทธิพลมาจากเซนในญี่ปุ่น เป้าหมายของการบรรลุทางศิลปะก็คือการบรรลุถึงตัวตนของตัวเอง เข้าใจตัวเอง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับการบรรลุธรรมแบบของเซ็น

ดังนั้น คุโรซาวาจึงอยู่ในสังคมที่มีการหล่อหลอมด้วยความคิดสามสายหลักนี้ จึงมีโลกทัศน์แบบนี้ แม้จะได้ร่ำเรียนมาแบบของตะวันตกมา ก็ยังมองโลกด้วยโลกทัศน์แบบที่เขาเติบโตมาแบบนี้ อยู่ดี เช่นเดียวกับคนตะวันตก จะคิดอะไรก็มีพื้นฐานความเชื่อว่า มีพระเจ้า หรืออย่างชาวพุทธก็เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม กรรมจึงเป็นตัวอธิบายทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับชาวพุทธ

ดังตัวอย่างจากในภาพยนตร์เรื่อง Dodes'ka-den (1970) ที่มีความคล้ายคลึงกับบทละครเรื่อง The Lower Depth ของแมกซิม กอร์กี้ (ซึ่งเคยดัดแปลงมาสร้างเป็นภาพยนตร์แล้วในชื่อเดียวกับบทละคร) เมื่อเปรียบเทียบตัวละคร Tamba ชายชราช่างฝีมือในภาพยนตร์ Luka ชายชรา นักวิชาการในบทละครต้นฉบับ จากสภาพปัญหาที่เผชิญคล้ายกัน คือความวุ่นวายต่างๆ นานาของคนที่อยู่ในสลัม ที่ต่างอยู่ในความฝันของตัวเองและขาดความเชื่อมั่นใดๆ ในชีวิต ในขณะที่ Luka บอกผู้คนให้เชื่อว่าเราสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ จึงมีศรัทธา Tamba ยอมรับความจริงของปัญหาและผู้คนที่

แต่ละคนเป็น (Mellen, 1975) ทำที่การมองโลกแบบตะวันออก โดยเฉพาะพุทธศาสนา ที่สอนให้มองโลกตามความเป็นจริง และมองอย่างยอมรับ

คุโรซาวามีทำที่แบบมนุษยนิยมตะวันออก คือมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ยอมรับโลกตามที่เป็น ไม่พยายามเปลี่ยนโลก แต่ให้อยู่อย่างถ่อมตน และเห็นคุณค่าของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ นอกจากนั้นยังมีความคิดว่ามนุษย์มีคุณค่า และมนุษย์แต่ละคนสามารถเลือกสร้างความหมายให้แก่ตัวเองได้ ซึ่งเป็นทำที่แบบอัตถิภาวะนิยมผสมผสานกับแนวคิดเรื่องมนุษย์ในปรัชญาพุทธ คือเน้นเปลี่ยนที่ตัวเอง พัฒนาตนเองก่อน ไม่ใช่เปลี่ยนจากภายนอก

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากจะกล่าวว่าคุโรซาวาเป็นนักมนุษยนิยมคุโรซาวา ก็มีลักษณะที่เป็นมนุษยนิยมในแบบของตัวเอง คุโรซาวามีระบบแนวคิดเรื่องศีลธรรมที่มีหลักบูชิโด (Bushido Code) ทั้งแนวคิดและวิธีปฏิบัติ มนุษย์ที่แท้ในความหมายของคุโรซาวา จึงหมายถึงคนที่เข้มแข็งทั้งภายนอกและภายใน เป็นคนที่เห็นความสำคัญในการตระหนักรู้ตัวเอง พัฒนาตนเองจากภายใน แต่ก็ต้องดำรงอยู่อย่างเป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเห็นคุณค่าของธรรมชาติ